

UNIVERZITET U ZENICI
Ekonomski fakultet
Faculty of Economics
UNIVERSITY OF ZENICA

UNIVERZITET U SARAJEVU
Ekonomski fakultet u Sarajevu

Univerzitet u Tuzli
Ekonomski fakultet

Економски факултет
Универзитет у Крагујевцу

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF ECONOMICS
UNIVERSITY of BANJA LUKA

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

8. Međunarodna naučno - stručna konferencija Razvoj poslovanja 2018: **EKONOMSKI IZAZOVI ZEMALJA U TRANZICIJI**

ZBORNİK RADOVA

14 i 15. novembar 2018.

PROCEEDINGS

November 14th and 15th, 2018

Urednik/Editor: Alaudin Brkić

ISSN 2490 - 2314

UREDNIK: Doc. dr. Alaudin Brkić, dekan

IZDAVAČ: Ekonomski fakultet Univerziteta u Zenici

ZA IZDAVAČA: Doc. dr. Alaudin Brkić, dekan

ORGANIZACIONI ODBOR KONFERENCIJE:

Doc. dr. Alaudin Brkić, predsjednik

Prof. dr. Nedžad Polić, zamjenik predsjednika

Prof. dr. Jasmina Selimović, član

Prof. dr. Ermina Smajlović, član

Prof. dr. Petar Veselinović, član

Prof. dr. Stanko Stanić, član

Prof. dr. Rifet Đogić, član

Prof. dr. Dijana Husaković, član

Prof. dr. Nino Serdarević, član

Prof. dr. Željko Rička, član

Prof. dr. Almir Alihodžić, član

Prof. dr. Ishak Mešić, član

Prof. dr. Hasan Mahmutović, član

Doc. dr. Dženan Kulović, član

Prof. dr. Halid Kurtović, član

Prof. dr. Jasmin Halebić, član

Doc. dr. Dino Arnaut, član

Prof. dr. Darko Petković, član

Prof. dr. Elvir Čizmić, član

Prof. dr. Bahrija Umihanić, član

Prof. dr. Emira Kozarević, član

prof. dr. Marko Slavković, član

prof. dr. Vladan Ivanović, član

prof. dr. Boban Melović, član

prof. dr. Jovo Ateljević, član

prof. dr. Merim Kasumović, član

Ajla Muratović-Dedić, MA, doktorand

Jasmina Džafić, MA, doktorand

Alem Merdić, MA, doktorand

NAUČNI ODBOR KONFERENCIJE:

Doc. dr. Alaudin Brkić, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Nedžad Polić, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Rifet Đogić, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Dijana Husaković, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Nino Serdarević, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Željko Rička, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Almir Alihodžić, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Ishak Mešić, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Hasan Mahmutović, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Doc. dr. Dženan Kulović, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Halid Kurtović, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Jasmin Halebić, Ekonomski fakultet Zenica, BiH

Prof. dr. Elvir Čizmić, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Aziz Šunje, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Jasmina Selimović, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Fikret Čaušević, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Sead Kreso, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Željko Šain, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Nenad Brkić, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Nijaz Bajgorić, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Danijela Martinović, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Meliha Bašić, Ekonomski fakultet Sarajevo, BiH

Prof. dr. Ermina Smajlović, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Bahrija Umihanić, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Emira Kozarević, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Mustafa Sinanagić, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Kadrija Hodžić, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Safet Kozarević, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Sead Omerhodžić, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Adisa Delić, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Selma Novalija - Islambegović, Ekonomski fakultet Tuzla, BiH

Prof. dr. Petar Veselinović, Ekonomski fakultet Kragujevac, Srbija

Prof. dr. Gordana Radosavljević, Ekonomski fakultet Kragujevac, Srbija

Prof. dr. Snežana Ljubisavljević, Ekonomski fakultet Kragujevac, Srbija

Prof. dr. Milena Jakšić, Ekonomski fakultet Kragujevac, Srbija

Prof. dr. Boban Melović, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora

Prof. dr. Saša Popović, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora

Prof. dr. Zdenka Dragašević, Ekonomski fakultet Podgorica, Crna Gora

Prof. dr. Stanko Stanić, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Saša Petković, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Goran Popović, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Gordana Čenić Jotanović, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Rajko Tomaš, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Vesna Aleksić, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Jasmin Komić, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Dragana Bašić, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

Prof. dr. Zdravko Todorović, Ekonomski fakultet Banja Luka, BiH

SEKRETARI KONFERENCIJE: Nerma Mahmić dipl.oec., Ilma Dedić - Grabus dipl.oec.

ŠTAMPANA PUBLIKACIJA: ISSN 2490-2314

PUBLIKACIJA NA CD - ROM - U: ISSN 2303-548X

LEKTOR: Jasmina Omerašević, profesor

DTP: Nermin Ahmić, dipl. oec.

ŠTAMPA: COPY&PRINT Zenica

TIRAŽ: 100 komada

UNIVERZITET U ZENICI
Ekonomski fakultet
Faculty of Economics
UNIVERSITY OF ZENICA

UNIVERZITET U SARAJEVU

Ekonomski fakultet u Sarajevu

Univerzitet u Tuzli
Ekonomski fakultet

Економски факултет
Универзитет у Крагујевцу

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF ECONOMICS
UNIVERSITY of BANJA LUKA

EKONOMSKI FAKULTET PODGORICA

ZBORNIK RADOVA

14 i 15. novembar 2018.

PROCEEDINGS

November 14th and 15th, 2018

8. Međunarodna naučno-stručna konferencija Razvoj poslovanja 2018:

"EKONOMSKI IZAZOVI ZEMALJA U TRANZICIJI"

SADRŽAJ

RADOVI UVODNIČARA	9
DRAGAN ĐURIČIN, VUKAŠIN KUČ	
Uticaj promene paradigme u ekonomskoj teoriji i poslovnom upravljanju na završetak tranzicije u Srbiji.....	11
RAJKO TOMAŠ	
Makroekonomsko okruženje u Bosni i Hercegovini u funkciji razvoja biznisa - stanje i perspektive	25
FIKRET ČAUŠEVIĆ	
Ekonomski položaj zemalja zapadnog Balkana u procesu finansijske globalizacije 2000.-2016.	45
AZIZ ŠUNJE	
Nužnost poslovnog restrukturiranja državnih i javnih preduzeća u Bosni i Hercegovini u cilju povećanja njihove efikasnosti i razvoja preduzetništva	57
MENADŽMENT I ODLUČIVANJE	71
SAMIR SMILBEGOVIĆ	
Interakcija različitih pristupa rukovođenju i poslovne uspješnosti preduzeća u Bosni i Hercegovini	73
ZENAIDA VARUPA, DINO ARNAUT	
Alati strateškog upravljanja u funkciji efikasnog poslovanja	83
SUVAD ISAKOVIĆ, ELVIR ČIZMIĆ	
Motivacija kao ključni faktor razvoja lojalnosti zaposlenika prema organizaciji	97
DINO ARNAUT	
Influencing factors on university students' career decision-making.....	105
PODUZETNIŠTVO I INFRASTRUKTURA	117
MIRELA OMEROVIĆ, BAHRIJA UMIHANIĆ, SABINA ĐONLAGIĆ ALIBEGOVIĆ, RANKO MARKUŠ	
GEI index kao osnova kreiranja politika za razvoj poduzetništva: Slučaj Bosne i Hercegovine	119
DINO ARNAUT, RIFET ĐOGIĆ	
Preduzetničko obrazovanje kao osnova percepcije preduzetničkih prilika	129
SUVAD ISAKOVIĆ, FATIMA PAŠIĆ	
Uloga i značaj poslovnih zona na podsticaj malih i srednjih preduzeća s aplikativnim primjerom poslovne zone „Zenica 1“	135
NEIRA DELIĆ, AMER DELIĆ	
Uticaj organizacijskih karakteristika na uspješnost naučnoistraživačkih institucija u Bosni i Hercegovini	145
VLASNIŠTVO I TRANZICIJA	157
PETAR VESELINOVIĆ	
Ključne determinante procesa privatizacije u zemljama zapadnog Balkana	159
AMIR DEHIĆ	
Tranzicija vlasništva u Bosni i Hercegovini	177
ALAUDIN BRKIĆ, IVANA GRUBEŠIĆ	
Normativna analiza uspostave odnosa zavisnosti između organa nadzora i poslovanja dioničkih društava u kompanijskom pravu entiteta BiH s posebnim osvrtom na Evropske standarde korporativnog prava	191
EMA MUSTAJBAŠIĆ, NIKOLA PAPAC, DŽENAN KULOVIĆ	
Funkcionalna konvergencija nivoa korporativnog upravljanja: prilog razvoju prakse ocjenjivanja kvaliteta korporativnog upravljanja u Bosni i Hercegovini	213

INTEGRACIJE I KONKURENTNOST	225
MERIM KASUMOVIĆ, ALEM MERDIĆ	
Nominalna konvergencija Bosne i Hercegovine prema Evropskoj uniji	227
JADRANKA ĐUROVIĆ - TODOROVIĆ, MARINA ĐORĐEVIĆ, MILICA RISTIĆ	
Study of the tax wedge in Bosnia and Herzegovina, Serbia and Montenegro using cluster analysis	245
ISMAR ALAGIĆ	
Analysis of competitiveness according to Porter's diamond-case study of leading industrial sectors in Tešanj's municipality ...	255
MERSIHA MULABDIĆ, BAHRIJA UMIHANIĆ	
Utjecaj klastera na povećanje konkurentnosti tekstilne i odjevne industrije	267
POSLOVANJE I RESTRUKTURIRANJE	277
DŽENAN KULOVIĆ, SPASO KUZMAN, GORICA BARBIĆ	
Analiza pokazatelja poslovanja u cilju prepoznavanja simptoma poslovne krize preduzeća	279
JASMIN HALEBIĆ	
Principi poslovanja privrednih društava u Federaciji Bosne i Hercegovine	293
ZLATAN OMERSPAHIĆ	
O nekim pravnim aspektima restrukturiranja društava u poteškoćama	293
DŽENAN KULOVIĆ, SEAD OMERČEVIĆ, VUKAŠIN KUČ	
Nužnost strateške (proaktivističke) orijentacije menadžmenta u cilju pravovremenog odgovora na poslovnu krizu preduzeća ..	319
FINANSIJE I RAČUNOVODSTVO	331
NEDŽAD POLIĆ, JASMINA DŽAFIĆ	
Efekti investicija i strukture finansiranja na profitabilnost i tržišni rast metalne industrije u Bosni i Hercegovini	333
EMIRA KOZAREVIĆ, MELDINA KOKOROVIĆ - JUKAN, JASMINA OKIČIĆ	
Socio-demografic determinants of financial literacy levels of individuals: the case of Tuzla canton, Bosnia and Herzegovina ..	345
NINO SERDAREVIĆ, AJLA MURATOVIĆ - DEDIĆ	
Utjecaj revizije na participaciju diskrecije menadžmenta pri sačinjavanju finansijskih izvještaja u Bosni i Hercegovini	355
DRAŽEN LAŠTRO	
Tržište automobilske osiguranja u Federaciji Bosne i Hercegovine: stanje i perspektive.....	365
MARKETING I USLUGE	375
SRĐAN ŠAPIĆ, SRĐAN FURTULA, JOVANA FILIPOVIĆ	
Kvalitet i etnocentrizam kao prediktori kupovine inostranih brendova.....	377
NIKOLA GLUHOVIĆ	
Etička pitanja vezana za neuromarketinška istraživanja.....	389
MESUD AJANOVIĆ, VENAN HADŽISELIMOVIĆ, SLOBODAN VUJIĆ, SAJIRA SJANOVIĆ	
Analiza kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja prodaje servisnih usluga	401
FUAD PURIŠEVIĆ, SANJA MANDIĆ, VESNA LUKIĆ - BASTAH	
Reforma javne uprave u Bosni i Hercegovini sa aspekta ljudskih resursa	419

Mirela Omerović, MA¹

Prof. dr. Bahrija Umihanić²

Prof. dr. Sabina Đonlagić Alibegović³

Dr. Ranko Markuš⁴

GEI INDEX KAO OSNOVA KREIRANJA POLITIKA ZA RAZVOJ PODUZETNIŠTVA: SLUČAJ BOSNE I HERCEGOVINE

SAŽETAK

Zasnovano na metodologiji Globalnoga indeksa poduzetništva (the Global Entrepreneurship Index - GEI) ovaj rad ima za cilj pokazati primjenjivost GEI indeksa u oblasti javnih politika usmjerenih na razvoj poduzetništva, koje mogu biti od koristi zemljama u tranziciji, kakva je Bosna i Hercegovina, da osiguraju adekvatan odgovor na ekonomske izazove. GEI indeks je kompleksna mjera koja omogućava sagledavanje kontekstualnih obilježja poduzetništva kroz individualne i institucionalne varijable. Indeks omogućava bolje razumijevanje doprinosa kojeg poduzetništvo ostvaruje u privrednom razvoju. GEI indeks odražava multidimenzionalnu prirodu poduzetništva i sastoji se od tri pod-indeksa, 14 stubova i 31 varijable institucionalnog i individualnog nivoa. Analizom rezultata GEI indeksa za određenu zemlju, moguće je dobiti uvid u važne implikacije i kreirati preporuke za poboljšanje stanja poduzetništva. Fokus ovog rada je poduzetnički profil Bosne i Hercegovine temeljen na GEI rezultatima i njihovoj usporedbi sa susjednim zemljama i zemljama iz regiona Albanijom, Srbijom, Hrvatskom, Makedonijom, Crnom Gorom i Slovenijom. Kako je GEI indeks koristan alat za izradu analiza u oblasti politika, koji istovremeno omogućava kreiranje preporuka u oblasti javnih politika za svaku pojedinačnu zemlju, rezultati analize biti će korišteni za kreiranje implikacija u oblasti javnih politika i preporuka za unapređenje stanja poduzetništva u Bosni i Hercegovini koje mogu doprinijeti prevazilaženju postojećih ekonomskih izazova u ovoj zemlji. Dodatno, cilj rada je promovirati jedan novi način jedinstvenog mjerenja poduzetništva unutar jedne i između zemalja.

Ključne riječi: globalni indeks poduzetništva (GEI), poduzetništvo, ekonomski razvoj, ekonomski izazovi

JEL: L26, O1, F63

1. UVOD

Poduzetništvo se smatra jednim od najvažnijih pokretača privrednog razvoja kojem doprinosi kroz inovacije, zapošljavanje i stvaranje nove vrijednosti na tržištu. Razvoj poduzetništva je bitan za zemlje na svim nivoima privrednog razvoja. Kako bi se osigurala adekvatna podrška razvoju poduzetništva, neophodno je osigurati pouzdan uvid u stanje poduzetništva u okviru jedne zemlje. Naučnici se slažu da je za razumijevanje poduzetništva unutar jedne ili u nekoliko zemalja neophodno sagledati širok spektar i odnose između poduzetništva, privrednog razvoja i institucija. U pogledu pokušaja izrade jedinstvene mjere poduzetništva, naučnici su uglavnom bili skeptični vezano za održivost konstrukcije takvog pokazatelja. Također, većina postojećih pokazatelja ukazivala je na brojnost poduzetničkih aktivnosti, ne uzimajući u obzir njihovu kvalitativnu stranu, kao što su: visok rast, prepoznavanje prilika, vještine, kreativnost ili inovacije. Uzimajući u obzir prednosti i nedostatke prethodnih pokušaja izrade jedinstvene mjere poduzetništva, a sa voljom da

1 Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli, Univerzitetska 8, Tuzla

2 Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli, Univerzitetska 8, Tuzla

3 Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli, Univerzitetska 8, Tuzla

4 Projekat zapošljavanja mladih (YEP), La Benevolencija 8, Sarajevo

doprinesu boljem razumijevanju privrednog razvoja kroz konstrukciju indeksa poduzetništva, dva ugledna istraživača Zoltán J. Ács i László Szerb definisali su osnovne predušlove za konstrukciju jednog integralnog indeksa poduzetništva. Stoga su 2009. godine razvili Global Entrepreneurship and Development Index-GE-DI (Globalni indeks razvoja i poduzetništva) koji je dovoljno kompleksan da obuhvati multifunkcionalne karakteristike poduzetništva i odrazi razlike u kvantitetu i kvalitetu poduzetništva i institucionalnog nivoa.

Metodološki pristup izradi GEI indeksa se mijenjao i unapređivao tokom vremena, a 2017. godine kao konačni naziv indeksa utvrđen je the Global Entrepreneurship Index (GEI) – Globalni indeks poduzetništva. Indeks se objavljuje u obliku godišnjeg izvještaja, uz detaljnu analizu za zemlje za koje su dostupni podaci za varijable individualnog nivoa korištene iz GEM (Global Entrepreneurship Monitor – Globalni monitor poduzetništva) istraživanja i varijable institucionalnog nivoa, korištene iz različitih relevantnih izvora podataka kao što su Transparency International, UNESCO, World Economic Forum, United Nations itd. Za zemlje koje nisu učestvovalе u GEM projektu, autori su izračunali prosjek rezultata GEM podataka za slične, uglavnom susjedne zemlje.

Bosna i Hercegovina učestvuje u GEM projektu od 2008. godine, što je omogućilo izračun Globalnoga indeksa poduzetništva i njegovih sastavnih dijelova i u 2018. godini. Zemlja se suočava sa mnogim ekonomskim izazovima, uključujući izazove u oblasti poduzetništva te ostvaruje niske vrijednosti glavnih kompozitnih mjera u oblasti razvoja i poduzetništva, kao što su Ease of Doing Business, Global Competitiveness Index itd. Njena složena administrativna struktura dodatno negativno utiče na razvoj poduzetništva u zemlji, tako da analiza rezultata GEI indeksa i njegovih stubova može doprinijeti kvalitetnom uvidu u stanje poduzetništva u zemlji i određivanju oblasti prema kojima treba usmjeriti prioritetne aktivnosti, posebno u polju javnih politika.

Svrha ovog rada je analiza komponenti GEI indeksa za Bosnu i Hercegovinu i na osnovu toga kreiranje preporuka za poboljšanje stanja poduzetništva u zemlji, čime se implicira važnost GEI metode za definisanje i implementaciju politika usmjerenih na razvoj poduzetništva. U cilju kvalitetnije analize, rezultati za Bosnu i Hercegovinu su komparirani sa rezultatima susjednih zemalja i zemalja iz regiona Albanije, Srbije, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore i Slovenije.

2. Osnovne informacije o Globalnom indeksu poduzetništva

Autori GEI indeksa i GEI globalnoga izvještaja polaze od definicije poduzetništva na nivou jedne zemlje kao „dinamične, institucionalno određene, interakcije između poduzetničkih stavova, poduzetničkih sposobnosti i poduzetničkih težnji pojedinaca, koja potiče alokaciju resursa kroz otvaranje i rad novih poduhvata., (Ács, Szerb i Autio, 2016, str. 19).

Na osnovu rezultata istraživanja sprovedenog za potrebe konstrukcije i izračuna GEI indeksa, autori indeksa su zaključili da poduzetničke zemlje nisu one koje imaju najveći broj poduzetnika i da u je u poduzetništvu bitniji kvalitet nego kvantitet (Ács, Szerb, Autio i Lloyd, 2017). Isti autori naglašavaju značaj stvaranja efikasne organizacije koja će moći da doprinese razvoju tehnologije što će, između ostalog, povećati i output. Baumol (1990) navodi da se poduzetništvo pojavljuje u produktivnim, neproduktivnim i destruktivnim formama. Uvažavajući činjenicu da samo produktivno poduzetništvo doprinosi blagostanju i bogatstvu poduzetnika i društva, GEI nastoji da mjeri produktivno poduzetništvo koje istovremeno doprinosi blagostanju, ali je i skalabilno. Autori GEI indeksa, također, uzimaju u obzir činjenicu da poduzetništvo ima različite uloge u različitim fazama privrednog razvoja. Naime, najpopularnija i prihvaćena tipologija ekonomija koja se odnosi na prethodno pomenuto pitanje je ona koju je predstavio Michael Porter (2002), koji grupiše zemlje prema fazi privrednog razvoja u „privrede zasnovane na prirodnim resursima“, „privrede zasnovane na efikasnosti“ i „privrede zasnovane na inovativnosti“. Svaka od navedenih faza privrednog razvoja ima svoje specifičnosti i doprinos poduzetništva privrednom razvoju varira u zavisnosti od određene faze (Ács, Desai i Hessels, 2008).

U 2017. godini autori indeksa uvode koncept Globalnoga ekosistema poduzetništva koji se fokusira na kvalitet poduzetništva, a ne na kvantitet, započinjajući od toga da su poduzetnički ekosistemi „temeljni sistemi interakcije koji se sastoje od višestrukih, specijaliziranih, ali hijerarhijski neovisnih interesnih strana, od kojih se mnogi možda čak i ne poznaju, a koji podržavaju inovativne, produktivne i brzo rastuće nove poduhvate i sastoje se od više interaktivnih elemenata, od kojih svi moraju biti usklađeni kako bi inovativne i brzo-rastuće kompanije bile uspješne“ (Ács, Szerb, Autio i Lloyd, 2017. str.82).

Uvažavajući prethodne definicije poduzetništva autori su uveli četiri nivoa konstrukcije indeksa: (1) varijable, (2) stubovi, (3) pod-indeksi, i na kraju, (4) super-indeks. Konstrukcija Globalnoga indeksa poduzetništva obuhvata 31 varijablu, iz kojih se kreira 14 „stubova“, tri pod-indeksa (Pod-indeks „Stavovi“, Pod-indeks „Sposobnosti“ i Pod-indeks „Težnje“) i konačno GEI indeks. Četrnaest stubova koji grade tri pod-indeksa i Globalni indeks poduzetništva, sadrže varijable individualnog i institucionalnog nivoa. Varijable Globalnoga monitora poduzetništva (GEM) odnosno Ispitivanja odrasle populacije (APS), koriste se kao izvor varijabli individualnog nivoa, dok se različiti izvori koriste za varijable institucionalnog nivoa.

Struktura Globalnoga indeksa poduzetništva prikazana je u Tabeli 1.

Tabela 1: Struktura Globalnog indeksa poduzetništva

GLOBALNI INDEKS PODUZETNIŠTVA	Pod-indeks „Stavovi“	OPPORTUNITY PERCEPTION (PREPOZNAVANJE PRILIKA)	OPPORTUNITY RECOGNITION FREEDOM (ECONOMIC FREEDOM *PROPERTY RIGHTS)
		STARTUP SKILLS (VJEŠTINE ZA POKRETANJE POSLOVNOG PODUHVATA)	SKILL PERCEPTION EDUCATION (TERTIARY EDUCATION* QUALITY OF EDUCATION)
		RISK ACCEPTANCE (PRIHVATANJE RIZIKA)	RISK PERCEPTION COUNTRY RISK
		NETWORKING (UMREŽAVANJE)	KNOW ENTREPRENEURS AGGLOMERATION (URBANIZATION* INFRASTRUCTURE)
		CULTURAL SUPPORT (PODRŠKA DRUŠTVA)	CAREER STATUS CORRUPTION
	Pod-indeks „Sposobnosti“	OPPORTUNITY STARTUP (PODUHVATI IZ PRILIKE)	OPPORTUNITY MOTIVATION GOVERNANCE (TAXATION*GOOD GOVERNANCE)
		TECHNOLOGY ABSORPTION APSORPCIJA TEHNOLOGIJE)	TECHNOLOGY LEVEL TECHNOLOGY ABSORPTION
		HUMAN CAPITAL (LJUDSKI KAPITAL)	EDUCATIONAL LEVEL LABOR MARKET (STAFF TRAINING*LABOUR FREEDOM)
		COMPETITION (KONKURENCIJA)	COMPETITORS COMPETITIVENESS (MARKET DOMINANCE*REGULATION)
	Pod-indeks „Težnje“	PRODUCT INNOVATION (INOVACIJA PROIZVODA)	NEW PRODUCT TECH TRANSFER NEW TECHNOLOGY
		PROCESS INNOVATION (INOVACIJA PROCESA)	SCIENCE (GERD*((AVERAGE QUALITY OF SCIENTIFIC INSTITUTIONS+AVAILABILITY OF SCIENTISTS AND ENGINEERS))
		HIGH GROWTH (VISOKI RAST)	GAZELLE FINANCE AND STRATEGY (VENTURE CAPITAL*BUSINESS SOPHISTICATION)
		INTERNATIONALIZATION (MEĐUNARODNO PROŠIRENJE)	EXPORT ECONOMIC COMPLEXITY
		RISK CAPITAL (RIZIČNI KAPITAL)	INFORMAL INVESTMENT DEPTH OF CAPITAL MARKET

Izvor: Acs Z.J.et al. 2018. *The Global Entrepreneurship Index 2018*. str.32. Prilagodio autor. Kako se radi o nazivima varijabli, iste su prezentirane u izvornom nazivu.

Prema Ács, Szerb i Lloyd (2017), pod-indeks „Stavovi“ odražava stavove ljudi prema poduzetništvu i uključuje oblasti prepoznavanja prilika, vještina za pokretanje poslovnog poduhvata, percepciju rizika, umrežavanje i kulturnu podršku za poduzetnike, a institucionalni aspekt pod-indeksa uključuje imovinska prava i ekonomske slobode, kvalitet obrazovanja, rizičnost zemlje, potencijal povezivanja i nivo korupcije. Individualni nivo Pod-indeksa „Sposobnosti“ uključuje motivaciju zasnovanu na prilici nasuprot nužnosti, potencijal tehnološkog intenziteta start-up-a, stepen obrazovanja poduzetnika i dr., koji je kombiniran sa institucionalnim faktorima oporezivanja i efikasnosti vladinih mjera, sposobnostima apsorpcije tehnologije i drugo. Konačno, pod-indeks „Težnje“ se odnosi na transfer tehnologije, istraživački potencijal nauke, očekivanja visokog rasta itd.

Ács, Szerb, Autio i Lloyd (2017) navode da poduzetnički ekosistem počiva na ovim stubovima razvoja, koji čine tri velika gradivna bloka koja se sastoje od stavova prema poduzetništvu, poduzetničkim sposobnostima i poduzetničkim težnjama i koji moraju biti približne visine i snage za potpuno razvijenu privredu koja će dalje napredovati, te da im je potrebna stalna pažnja, kontinuirano poboljšanje i pažljivo održavanje.

Uvidom u rezultate pojedinih sastavnih dijelova Globalnoga indeksa poduzetništva kao i ukupnog GEI rezultata za zemlju od interesa, moguće je ostvariti veoma koristan uvid u stanje poduzetništva u određenoj zemlji. Pored toga, GEI indeks je koristan alat za kreiranje implikacija u oblasti javnih politika ukazujući na prioritetne oblasti u kojima je potrebno poduzeti aktivnosti kako bi se zemlja efikasnije borila sa izazovima u oblasti razvoja poduzetništva, time i ekonomskim izazovima. Ovo je omogućeno kroz konstrukciju indeksa dizajniraju na način da obuhvata različite karakteristike poduzetništva i poduzetničkih ekosistema, a kroz kombinaciju i kontekstualizaciju podataka individualnog i institucionalnog nivoa.

Jedna od glavnih karakteristika metodologije izrade GEI indeksa je algoritam Penalty of Bottleneck - PFB, koji se između ostalog, koristi za prepoznavanje „uskih grla“ koja negativno utječu na performanse poduzetničkih ekosistema određene zemlje. Osnova primjene PFB metodologije se ogleda u tome da su elementi ekosistema u međusobnoj interakciji u osiguravanju performansi sistema, te da ukoliko jedan od stubova nema dobru performansu, predstavlja usko grlo koje negativno utječe na performansu cijelog sistema. „Penalty for Bottleneck“ algoritam sistemski svodi stubove ekosistema prema njegovim stubovima sa lošim performansama. Ističući potencijalne ograničavajuće faktore u poduzetničkom ekosistemu, PFB algoritam usmjerava pažnju prema aspektima ekosistema koji bi mogli imati najviše koristi od koordiniranog djelovanja politika i ovo su snage koje „niti jedan pristup u nekom indeksu ne može ponuditi i koji GEI pristup čini idealnim za analizu poduzetničkih ekosistema“ (Ács, Szerb, Autio i Lloyd, 2017.,str.86).

3. Globalni indeks poduzetništva 2018 za Bosnu i Hercegovinu

Bosna i Hercegovina je dio GEM zajednice od 2008. što je omogućilo izračun Globalnoga indeksa poduzetništva 2018 za ovu zemlju. U svrhu analize komponenti GEI indeksa za Bosnu i Hercegovinu i kreiranja implikacija u oblasti javnih politika kao i preporuka za poboljšanje stanja poduzetništva u zemlji, sljedeća tabela sadrži rezultate za GEI, individualni i institucionalni nivo, kao i za 14 stubova i tri pod-indeksa za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Makedoniju, Albaniju, Crnu Goru, Srbiju i Sloveniju. Iako Slovenija nije u istoj fazi privrednog razvoja (ova zemlja je privreda zasnovana na inovacijama, dok su ostale privrede zasnovane na efikasnosti), Slovenija je uzeta u analizu jer ima sličnu političku i ekonomsku pozadinu kao i Bosna i Hercegovine i nalazi se u fazi privrednog razvoja kojoj Bosna i Hercegovina teži.

Tabela 2: Rezultati za 14 stupova, pod-indekse i GEI indeks za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Makedoniju, Crnu Goru, Albaniju, Srbiju i Sloveniju za 2018. godinu

Komponenta	Bosna i Hercegovina	Albanija	Hrvatska	Makedonija	Crna Gora	Srbija	Slovenija
Globalni indeks poduzetništva Sveukupni rezultat	20.7	24.2	34.0	29.1	31.2	26.4	53.8
Rezultat individualnog nivoa	58%	57%	60%	56%	66%	57%	65%
Rezultat institucionalnog nivoa	33%	38%	47%	44%	45%	43%	66%
Pod-indeks "Stavovi"	0.10	0.30	0.30	0.30	0.30	0.30	0.50
Opportunity perception (Prepoznavanje prilika)	0.10	0.24	0.18	0.32	0.34	0.29	0.35
Start up skills (Vještine za pokretanje poslovnog poduhvata)	0.17	0.68	0.76	0.42	0.84	0.96	1.00
Risk acceptance (Prihvatanje rizika)	0.02	0.06	0.10	0.11	0.02	0.08	0.84
Networking (Umrežavanje)	0.17	0.22	0.25	0.22	0.59	0.40	0.33
Cultural support (Podrška društva)	0.33	0.28	0.27	0.25	0.41	0.28	0.50
Pod-indeks "Sposobnosti"	0.20	0.20	0.30	0.30	0.20	0.20	0.50
Opportunity start up (Poduhvati iz prilike)	0.14	0.16	0.48	0.25	0.28	0.19	0.60
Technology absorption (Apsorpcija tehnologije)	0.40	0.43	0.53	0.47	0.21	0.14	0.74
Human capital (Ljudski kapital)	0.23	0.30	0.19	0.41	0.31	0.29	0.50
Competition (Konkurencija)	0.29	0.22	0.30	0.32	0.24	0.21	0.49
Pod-indeks "Težnje"	0.30	0.30	0.40	0.30	0.40	0.30	0.50
Product innovation (Inovacija proizvoda)	0.18	0.31	0.20	0.26	0.35	0.39	0.48
Process innovation (Inovacija procesa)	0.20	0.16	0.59	0.37	0.31	0.51	0.80
High growth (Visoki rast)	0.38	0.34	0.48	0.43	0.40	0.23	0.43
Internationalization (Međunarodno proširenje)	0.49	0.23	0.90	0.20	0.84	0.15	0.75
Risk capital (Rizični kapital)	0.24	0.18	0.35	0.30	0.44	0.23	0.33

Izvor: *Acs Z.J. et al. 2018. The Global Entrepreneurship Index 2018 – Technical Annex. Prilagodio autor.*

Bosna i Hercegovina ima najniži rezultat GEI indeksa 2018 (20.7), kao i pod-indeksa „Stavovi” (0.10) među svim zemljama uključenim u analizu.

Pod-indeks „Težnje“ je pod-indeks za kojeg je BiH ostvarila najviši rezultat među 3 postojeća pod-indeksa. Stub sa najnižom vrijednošću za Bosnu i Hercegovinu je „Risk acceptance” („Prihvatanje rizika”) (0.02), praćeno sa veoma niskim rezultatima za stubove „Opportunity perception” („Prepoznavanje prilika”) (0.10), Startup skills („Vještine za pokretanje poslovnog poduhvata”) (0.17) i „Networking” („Umrežavanje”) (0.17).

Svi ovi stubovi sa niskim vrijednostima su sastavni dijelovi Pod-indeksa „Stavovi” što je uzrokovalo i sveukupnu nisku vrijednost ovog pod-indeksa a što ukazuje na potrebu hitne provedbe mjere usmjerenih ka unapređenju stavova prema poduzetništvu u Bosni i Hercegovini, sa posebnim fokusom na aktivnosti koje će smanjiti strah od neuspjeha i strah od prihvatanja rizika, što bi u konačnici trebalo obezbijediti uslove za veću percepciju prilika i poboljšati umrežavanje među poduzetnicima i sa relevantnim institucijama.

Stub sa najnižom vrijednošću u okviru pod-indeksa „Sposobnosti“ Bosne i Hercegovine u 2018. godini je „Opportunity start up” („Poduhvati iz prilike”) (0.14), ukazujući na potrebu za poboljšanjem uslova koji bi podstakli poduzetništvo iz prilike (za razliku od pokretanja poslovnih poduhvata iz nužnosti) i unaprije-

dili proces oporezivanja kao i kvalitet vladinih usluga. Ohrabrujuće je da je stub „Technology absorption” („Apsorpcija tehnologije“), stub sa najvišim rezultatom u okviru pod-indeksa “Sposobnosti” implicirajući da zemlja ima potencijal za apsorpciju tehnologije od strane kompanija, što je od izuzetne važnosti za privredni razvoj i poduzetništvo visokog rasta. Ovaj stub je stub sa najvišom vrijednošću za Hrvatsku i Sloveniju u okviru istog pod-indeksa dokazujući da je BiH na dobrom putu u okviru oblasti apsorpcije tehnologije od strane poslovnih subjekata.

Pod-indeks „Težnje“ je pod-indeks sa najvišom vrijednošću među tri pod-indeksa za Bosnu i Hercegovinu. Ostvarena vrijednost u 2018. godini od 0.30 je na istom nivou kao u Albaniji, Makedoniji i Srbiji, dok druge analizirane zemlje imaju veći rezultat, pri čemu Slovenija najviši od 0.50. Ovaj rezultat Bosne i Hercegovine pokazuje da poduzetnici u ranoj fazi poduzetničke aktivnosti u ovoj zemlji imaju relativno pozitivne težnje kada je u pitanju kvaliteta njihovih start-up-a u kontekstu proizvoda i/ili usluga, novih proizvodnih procesa, prodora na inostrana tržišta, povećanje broja zaposlenih itd. Stub sa najnižom vrijednošću ovog pod-indeksa za Bosnu i Hercegovinu je “Product innovation” („Inovacija proizvoda“) koja iznosi 0.18 što čini „usko grlo“ i ukazuje na potrebu za stvaranjem uslova koji bi podstakli tendencije poduzetničkih firmi na stvaranje novih proizvoda i poboljšali kapacitete zemlje za transfer tehnologija.

4. Globalni indeks poduzetništva kao instrument za implikacije za definisanje politika – preporuke za unapređenje stanja poduzetništva u BiH

Prethodni dio rada pokazao je da Globalni indeks poduzetništva pruža koristan uvid u mnoge aspekte poduzetništva u određenoj zemlji. Pored toga, u skladu sa pristupom PFB algoritma koji ukazuje na to da se prioritetne aktivnosti trebaju preduzeti u oblastima u okviru kojih su zabilježene najniže vrijednosti kako bi se doprinijelo boljim rezultatima poduzetničkih ekosistema, moguće je definisati preporuke za unapređenje poduzetništva u okviru jedne zemlje.

U ovom dijelu rada autori daju preporuke za poboljšanje stanja poduzetništva u Bosni i Hercegovini, a na osnovu analize 14 stubova, tri pod-indeksa i GEI indeksa, kao i na osnovu upoređivanja ostvarenih vrijednosti za BiH sa rezultatima Albanije, Hrvatske, Crne Gore, Makedonije, Srbije i Slovenije. Potrebno je naglasiti da se na osnovu analize svakog pojedinačnog aspekta, podataka individualnog i institucionalnog nivoa koji formiraju stubove, odnosno pod-indeksa i GEI indeksa, može uraditi detaljnija analiza i definisati preporuke, kao i sprovesti daljnja diskusija o učinku pojedinih elemenata GEI indeksa i njihovim uzrocima kroz fokus grupe sa relevantnim zainteresovanim stranama i sl.

Smanjiti strah od neuspjeha i unaprijediti nivo prihvatanja rizika

“Risk acceptance” („Prihvatanje rizika“) je najslabije područje za Bosnu i Hercegovinu (0.02). Izuzetno niska vrijednost ovog stuba implicira na preovladavajući strah od neuspjeha stanovništva koji negativno utječe na poduzetničko djelovanje. Nivo prijenosa i konvertibilnosti rizika zemlje je niska (tj. rizik kojem vlada izlaže kapital ili kontrole razmjene koje sprečavaju konverziju domaće valute u stranu valutu i/ili prenos sredstava na povjerioce izvan zemlje) a slučajevi pojave viših sila (npr. rat, eksproprijacija, revolucija, civilni poremećaji, poplave, potresi) su vjerovatni (OECD, 2017). Strah od neuspjeha je veoma važan faktor koji utiče na pojedince da poduzimaju poduzetničke aktivnosti i može spriječiti stvaranje novih poslovnih poduhvata. Step en straha od neuspjeha u Bosni i Hercegovini je relativno visok (Umihanić et al, 2013.) što u kombinaciji sa percepcijom rizika zemlje može spriječiti ulaganja u zemlju.

Prihvatanje rizika se može povećati podsticanjem poduzetničkog formalnog i neformalnog obrazovanja i obuke među stanovništvom, s obzirom na to da bi poboljšanje sposobnosti za pokretanje biznisa, kao i upravljanja poslovanjem, pojedince učinilo sigurnijim u procesu postajanja poduzetnikom. Pored toga, veća medijska pažnja usmjerena ka uspješnim poduzetnicima može podići svijest stanovništva da poduzetništvo nije “mit” i da ljudi nisu rođeni da budu poduzetnici. Unapređenje poslovnog okruženja u Bosni i Hercegovini u svim segmentima je neophodno. Postoji mnogo pokušaja domaćih i međunarodnih donatora (kao što su IFC, USAID i dr.) usmjerenih ka poboljšanju poslovnog okruženja, ali i dalje Bosna i Hercegovina ne

bilježi značajnija unapređenja poslovnog ambijenta. U kontekstu prihvatanja rizika, zakone koji štite prava investitora, naplatu potraživanja i slično, treba provoditi na adekvatan način, tako da se investitori osjećaju sigurnim prilikom donošenja odluke o pokretanju ili razvoju poslovne djelatnosti u zemlji.

Ohrabriti i podstaći poduzetništvo iz prilike

Ács (2006) navodi kako se sve više i više svjetskog stanovništva uključuje u poduzetništvo, a kako sve više i više ljudi napušta poduzetništvo iz nužnosti (samozapošljavanje) bilježe se rastući nivoi privrednog razvoja. Nivo poduzetništva iz prilike određuje kvalitet poduzetništva u određenoj zemlji jer su ova preduzeća orijentisana ka iskorištavanju prilika, inovacijama, visokom rastu itd., a ti biznisi uglavnom doprinose novom zapošljavanju i ekonomskom rastu.

Stub „Opportunity start up“ („Poduhvati iz prilike“) je stub sa najnižom vrijednošću za Bosnu i Hercegovinu u konstrukciji pod-indeksa „Sposobnosti“. Navedeno implicira nedostatak tzv. „poduzetnika iz prilike“, a postoje i ograničenja u procesu oporezivanja kao i kvalitete vladinih usluga. Postoje brojne inicijative usmjerene na izmjenu načina plaćanja poreza na dodanu vrijednost (PDV-a) od strane privrednih subjekata. Također, nivo poreza i doprinosa za zaposlene prelaze iznos od 70%. Poslodavci u Bosni i Hercegovini zauzimaju jedinstven stav da bi PDV trebao biti plaćen po naplaćenom, a ne po izdatom računu, a da bi ih smanjenje poreza i doprinosa na plate zaposlenika potaklo da zaposle nove radnike. Vlasti bi trebale više biti orjentisane prema poslovnom sektoru, slušajući njihove zahtjeve i stvarajući usluge prilagođene njihovim potrebama kako bi stimulisale nove investicije od strane novih ali i postojećih poduzetnika. Zahtjevi za poreske reforme trebaju biti razmatrani i sprovedeni na način koji bi obezbijedio zadovoljavajuće rezultate za poslodavce, kao i za vlasti. Također, neophodno je provesti regulatorne reforme usmjerene na smanjenje postupaka i troškova potrebnih za registraciju poslovanja i obavljanje poslovanja (izdavanje dozvola, licenci itd.). U Bosni i Hercegovini još uvijek ne postoji mogućnost online registracije preduzeća, zbog nedostatka infrastrukture za e-potpis, a proces registracije preduzeća i sticanja dozvola, licenci i druge dokumentacije za poslovanje je i dalje spor i neefikasan. Dakle, kvalitet vladinih usluga u ovom aspektu je, također, od velikog značaja i potreban za podsticanje poduzetništva iz prilike u zemlji.

Unaprijediti kapacitete i sposobnosti za inovacije proizvoda

Iako je pod-indeks „Težnje“ pod-indeks sa najvišom vrijednošću koju je Bosna i Hercegovina ostvarila, njegova sveukupna vrijednost u 2018. godini je i dalje niska i iznosi 0.30. „Product Innovation“ („Inovacija proizvoda“) je stub sa najnižim rezultatom za BiH u strukturi pod-indeksa „Težnje“ i isti se odnosi na tendenciju poduzetničkih firmi da kreiraju nove proizvode ponderisano kapacitetima za transfer tehnologija neke zemlje. Uzimajući u obzir definiciju inovacije proizvoda kao „uvođenje dobra ili usluge koja je nova ili značajno poboljšana u odnosu na karakteristike ili namjeravane upotrebe, što podrazumijeva značajna poboljšanja u tehničkim specifikacijama, komponentama i materijalima, inkorporiranom softveru, korisništvu ili druge funkcionalne karakteristike“ (OECD, 2011), niska vrijednost ovog stuba, implicira nedostatak tendencija i sposobnosti kompanija u Bosni i Hercegovini da uvedu nove proizvode, kao i nove namjene postojećih proizvoda. To podrazumijeva i nedovoljno razvijen kapacitet za transfer tehnologija jedne zemlje.

Važnost uvođenja novih proizvoda i inovacija, investicija u istraživanje i razvoj i transfer tehnologija za privredni razvoj zemlje dokazana je i u teoriji i u praksi. U cilju poboljšanja ovog „uskog grla“ i doprinosa poboljšanju poduzetničkih težnji i ukupnog razvoja poduzetništva u zemlji potrebno je osigurati bliske veze između kompanija i istraživačko-razvojnih institucija, kao što su univerziteti, istraživački centri, instituti itd. Bosna i Hercegovina razvija svoju poduzetničku infrastrukturu, ali i dalje zaostaje u razvoju istraživačko-razvojnih centara koji su usredsređeni na razvoj prototipova, patenata i sl. Ovakve vrste centara zahtijevaju veća sredstva, ali mogu biti i dobar model za podržavanje transfera tehnologija i podsticanje inovacija proizvoda. Potrebno je uspostaviti partnerstva s nevladinim organizacijama i akademskim institucijama koja bi uključivala različite aktivnosti kao što su treninzi, kampanje, posjete relevantnim institucijama, studijske posjete, poslovne susrete i slično. Raspoloživost instrumenata tzv. rizičnog finansiranja, posebno kapitala a ne duga, predstavlja suštinski preduslov za ostvarivanje značajnijih poduzetničkih težnji

koje prevazilaze lične finansijske resurse pojedinih poduzetnika (Gompers i Lerner, 2004). Ovo implicira potrebu za uspostavljanjem fondova rizičnog kapitala koji će podržati uvođenje novih tehnologija koje će se koristiti za inovacije proizvoda. Uzimajući u obzir relativno dobar rezultat kojeg je Bosna i Hercegovina ostvarila za stub "Technology absorption" ("Apsorpcija tehnologije"), implementacija pomenutih aktivnosti sigurno bi doprinijela inovativnome poduzetništvu u zemlji, poboljšavajući aspekt težnji ali i ostvarila doprinos sveukupnom razvoju poduzetništva.

5. ZAKLJUČAK

Očigledno je da se sve veća pažnja i značaj pridaju poduzetništvu u kreiranju odgovarajućih politika usmjerenih na privredni razvoj, što nije iznenađujuće uvažavajući činjenicu da se poduzetništvo pokazalo kao jedan od glavnih faktora utjecaja na kreiranje novih radnih mjesta i poboljšanja ekonomskog rasta i razvoja (Umihanić i Omerović, 2012). Ovo je razlog zbog kojeg donosioci politika i ostali relevantni akteri trebaju pouzdan uvid u stanje poduzetništva, uključujući kako njegov kvantitet tako i kvalitet. Globalni indeks poduzetništva je instrument za praćenje stanja poduzetništva korištenjem pouzdanih podataka, kao i za definisanje implikacija i preporuka za provedbu politika koje bi unaprijedile performansu poduzetničkog ekosistema u određenoj zemlji, time i omogućila zemlji da lakše prevaziđe ekonomske izazove. GEI indeks, također, pruža osnovu za vertikalnu i horizontalnu usporedbu, odnosno usporedbu sa sličnim zemljama i usporedbu vlastitih rezultata tokom vremena za praćenje rezultata provedenih aktivnosti usmjerenih na unapređenje određenog područja poduzetništva.

Prednosti analize komponenti GEI indeksa prikazane su na primjeru Bosne i Hercegovine. Analiza je ukazala na potrebu da kreatori politika u ovoj zemlji usredotoče svoju pažnju na aspekte najslabijih područja, posebno na uslove koji utječu na stavove o prihvatanju rizika, prepoznavanje prilika za poduzetništvo i kapacitete za inovacije proizvoda.

Daljnje unapređenje GEI indeksa i njegova veća promocija i korištenje zasigurno će dati veći doprinos razvoju oblasti poduzetništva.

SUMMARY

On the basis of Global Entrepreneurship Index (GEI) methodology this paper aims to show the public entrepreneurship development policy applicability of the GEI, that can help certain transition country, as it is Bosnia and Herzegovina, to have appropriate answer to economic challenges. GEI is the complex measure developed in a way that enables capturing the contextual features of entrepreneurship across individual and institutional variables. It also enables better understanding of entrepreneurship contribution to economic development. GEI reflects the multidimensional nature of entrepreneurship and is consisted of three sub-indices, 14 pillars, and variables of institutional and individual level. Through analysis of Global Entrepreneurship Index (GEI) scores for certain country, it is possible to gain insight in important implications and create recommendations for improvement of state of entrepreneurship. The focus of this paper will be entrepreneurial profile of Bosnia and Herzegovina based on GEI scores, and their comparison with neighboring countries and countries from the region Serbia, Croatia, Macedonia, Montenegro, Albania and Slovenia. Since GEI is useful tool for policy-oriented analysis and that offers individual country level, tailor made policy recommendations, the results of the analysis will be used for creation of policy implications and recommendations for improvement of the state of entrepreneurship in Bosnia and Herzegovina that can contribute to overcoming the existing economic challenges. Additionally, the aim of the paper is to promote one new way of unique measurement of entrepreneurship within and between the countries.

Key words: *Global Entrepreneurship Index (GEI), entrepreneurship, economic development, economic challenges.*

JEL: *L26, O1, F63*

LITERATURA

1. Ács J. Z., Szerb, L., 2011. *Global Entrepreneurship and Development Index Methodology*. [online] Dostupno na <http://ssrn.com/abstract=1857985> i <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1857985>. [pristupljeno 12. 10. 2018.]
2. Ács J. Z., Szerb, L., 2011. *Global Entrepreneurship and Development Index*. Edward Elgar Publishing Limited.
3. Ács, Z. J., 2006. How is entrepreneurship good for economic growth? *Innovations, technology, Governance, Globalization 1(1)*. [online]. Dostupno na <http://www.mitpressjournals.org/doi/abs/10.1162/itgg.2006.1.1.97>. [pristupljeno 10. 10. 2018.]
4. Ács, Z. J., Desai, S., Hessels, J., 2008. Entrepreneurship economic development and institutions. *Small Business Economics*, 31(3), pp. 219–23. [online] Dostupno na <https://doi.org/10.1007/s11187-008-9135-9> [pristupljeno 15. 10. 2018.]
5. Ács, Z. J., Szerb, L., Autio, E., 2016. *The Global Entrepreneurship and Development Index 2016*. Washington, D.C.: The Global Entrepreneurship and Development Institute
6. Ács, Z. J., Szerb, L., Autio, E., Lloyd, A., 2017. *The Global Entrepreneurship Index 2017*. Washington, D.C.: The Global Entrepreneurship and Development Institute
7. Ács, Z. J., Szerb, L., Lloyd, A., 2018. *GEI 2018: Technical Annex*. Washington, D.C.: The Global Entrepreneurship and Development Institute
8. Ács, Z. J., Szerb, L., Lloyd, A., 2018. *The Global Entrepreneurship Index 2018*. Washington, D.C.: The Global Entrepreneurship and Development Institute
9. Baumol, W., 1990. Entrepreneurship: Productive, unproductive and destructive. *Journal of Political Economy*. 98, pp. 893-921.
10. Gompers, P. A., Lerner, J., 2004. *The Venture Capital Cycle*. MA and London: MIT Press and Cambridge
11. OECD Country Risk Classification. (Last updated: 21. 12. 2017). [online] Dostupno na <http://www.oecd.org/tad/xcred/crc.htm>. [pristupljeno 19. 09. 2018.]
12. OECD, 2011. Mixed modes of innovation. *OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2011*. OECD Publishing. [online] Dostupno na: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-44-en. [pristupljeno 19. 09. 2018.]
13. Schwab, K., Porter, M. E. Sachs, D. J., 2002. *The Global Competitiveness Report 2001-2002*. Geneva: World Economic Forum
14. Umihanić, B., Omerović, M., 2012. *Global Entrepreneurship and Development Index (GEDI) for the Western Balkan Countries* in Tipurić, D., Dabić, M. *Management, Governance, and Entrepreneurship - New Perspectives and Challenges*. Zagreb: CIRU
15. Umihanić, B., Tulumović, R., Omerović, M., Simić, S., Markuš, R., 2013. *GEM BiH 2012-Poduzetničkim obrazovanjem do (samo)zapošljavanja mladih*. Tuzla: Centar za razvoj poduzetništva i OFFSET

